

Всеукр. наук.-практ. конф. (5 червня 2019 року) [за заг. ред. д.ф.н., проф. Буяшенко В. В.]. Київ: Четверта хвиля, 2019. 62 с.

4. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. й доп. Тернопіль: Екон. думка, 2016. 574 с.

Дейнека А.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ЗУНУ*

Подковенко Т.О.

ВИКОРИСТАННЯ ОРАТОРСЬКИХ ТЕХНІК ЦИЦЕРОНА ПРИ СТВОРЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОМОВИ

Людина впродовж усього свого життя прагне досягти певних висот у кар'єрі, особистому житті, науковій діяльності та інших сферах. Досить часто на шляху до успіху нам бракує слів, а недоречно підібрана емоція чи вираз ставить хрест на попередніх досягненнях та унеможлиблює їх подальший розвиток. Виникає питання, чи могла б людина уникнути «мовленнєвого ступору» та навпаки своєю промовою довести свій професіоналізм? – Так, безумовно, що вміння правильно та ефективно говорити гарантує успіх як у професійному, так і особистому житті.

Особливо важливим для успішної людини є удосконалення ораторських умінь та навичок, моделювання промов та мовленнєвих ситуацій. При вивченні риторики фахівці рекомендують звертатися до практиків, які стояли біля її витоків, таких як: Платон, Аристотель, Цицерон, Клеон, Сократ, Гіперид, Демосфен – саме вони володіли виключним даром красномовства та несли його у маси. Ці митці виробили ексклюзивні алгоритми людського мислення та виголошення промов, вони виділили основні розділи класичної риторики та модули публічного виступу. Пропонуємо сфокусувати свій погляд на талановитому оратору Марку Туллію Цицерону.

Мета роботи: визначити вклад Марка Туллія Цицерона у розвиток ораторського мистецтва, проаналізувати найвідоміші праці митця, з'ясувати якими риторичними техніками володів оратор, скласти універсальний алгоритм створення ефективної промови.

Марк Туллій Цицерон навчався ораторству від грецьких митців, в основу своїх поглядів він узяв праці Демосфена. Він був не лише майстерним оратором, а й філософом, письменником, відомим політичним діячем – саме досвід у цих сферах допоміг йому стати вишуканим промовцем. За своє життя Цицерон працював і політичним, і судовим оратором, адвокатом, головним завданням яких, за законами античності, було переконати слухачів у істинності його тверджень [1].

Цицерону було притаманне особливе відчуття виражальних засобів – він не лише доволі часто застосовував їх у промовах, а й вмів відчутти та пояснити їх. Митець залишив унікальну спадщину – 100 промов, що ввійшли в скарбницю світової риторики, крім блискучих тверджень, які стали зразком красномовства, він створив три книги, в яких висвітлив своє розуміння ораторського мистецтва: «Про оратора», «Брут», «Оратор» [2].

Він майстерно володів технікою «варіювання стилю», і як справжній новатор тієї епохи, не лише вдосконалив техніку ораторського мистецтва, а й значно розширив межі форми його інтелектуального наповнення. Митець зумів поєднати мовленнєві стилі, любляв використовувати різного роду художні засоби та прийоми (найуживанішим, за словами дослідників є прийом риторичного питання) [3].

Цицерон створив власний стиль промови, який вирізнявся водночас лаконічністю і пишністю. Відомий оратор умовно ділив промову на три частини: вступ, основна частина і висновки. Перша та остання частини виділялися своєю емоційністю, адже в першій потрібно було завоювати увагу аудиторії, а в останній – вказати на рішення, які мають прийняти слухачі. В основній частині Цицерон навпаки не використовував маніпуляцій емоціями, а проговорював чіткі тези, підтвердженні аргументами, адже саме ця частина мала переконувати натовп [4].

Аналізуючи вклад Цицерона у розвиток ораторського мистецтва, ми не можемо оминати увагою вже згадані сьогодні відомі книги митця: «Про оратора», «Брут» та «Оратор», які стали взірцем для вивчення ораторського мистецтва у багатьох риторичних школах світу. У книгах детально розглянуто техніки ораторського мистецтва, описано риторичні засоби та стилі, наведений приклад алгоритму складання ефективної промови.

У книзі «Про оратора» автор, через діалог двох ораторів Антонія і Красса, зображає ідеальний приклад ритора, який має бути фахівцем не лише у сфері красномовства, але й освіченим у філософії, літературі, праві, історії.

Трактат «Брут, або Коротка історія римської риторики» також написаний діалогом. У ньому Цицерон продовжив свої думки та ідеї щодо риторики і тим самим ще раз підтвердив досконалість технік красномовства. Вирізняється ця праця тим, що Цицерон будує її на основі історичних фактів і виступає у ролі знавця історії риторики.

В «Ораторі» Цицерон знову зображує ідеального ритора, описує стилі промов, але більше уваги акцентує на особливостях лексики й ритмічності мови і розглядає все це вже у політичному контексті. Відомий оратор цією працею обґрунтував всі свої попередні твердження щодо ораторства і виклав свій величезний здобуток, який він напрацьовував роками [5].

Крім вищенаведених книг митець залишив у спадщину великий спектр промов, кожна з яких вирізняється чіткістю та лаконічністю формулювань, удосконаленою риторичною технікою та характерним «Цицеронівським стилем».

Цицерон вважав, що оратор повинен турбуватися про три речі: що сказати, де сказати і як сказати. Предмет промови (що сказати) – це «ніби як душа в тілі; але це робота скоріше розуму та логіки, ніж красномовства... оратор повинен знати, звідки взяти підстави і доводи. Про що б не говорилося в судовій або політичній промові, з'ясувати належить, по-перше, чи мав місце вчинок, по-друге, як його визначити (кваліфікувати), і, по-третє, як його оцінити. Перше питання вирішується доказами (доведеннями). Друге – визначеннями, третє – поняттями про правоту чи неправоту...» [6, с. 63].

Митець розробив унікальну схему побудови промов, за якою слід розпочинати зі вступу, який плавно перейде в основну частину та особливу увагу приділити висновкам.

Вступ повинен ввести аудиторію в курс справи та підготувати слухачів до розгляду теми. У ньому можна розповісти про актуальність проблеми, стан її обговорення на науковій ниві, а також охарактеризувати її особливості. Так як вступ формує враження про оратора, то він повинен бути зрозумілим аудиторії, не рекомендується використовувати складні дефініції.

Основна частина Цицеронівської промови вирізняється своєю потужністю. Її він умовно ділить на три частини: оповідь (narratio), тлумачення фактів з доказами (probatio) та спростування доказів обвинувача (refutatio). Головна мета основної частини промови – обґрунтувати тези за допомогою аргументів. При чому, під час обґрунтування тези вона не повинна змінюватися впродовж усієї промови, тобто оратору не можна «втрачати» або ж «підмінювати» тезу. В протилежному випадку він зіпсує враження аудиторії про нього як оратора. Що ж на рахунок аргументів, то вони повинні бути обґрунтованими твердженнями – і чим достовірнішими та переконливішими будуть аргументи, тим ефективнішою буде промова.

Висновки – це невід'ємна складова будь-якої промови, у котрій оратор повинен закріпити основні положення у свідомості людей. Та, на жаль, оратори досить часто припускаються наступних помилок: вибачення у кінці промови за певні неточності чи брак часу, накидання додаткових даних після закінчення основної частини та прогнозування безнадійних перспектив – усі вони вагомо впливають на враження аудиторії від промови та оратора. Отож, щоб не допускати вищенаведених неточностей при написанні ефективної промови слід запам'ятати, що висновок повинен бути максимально лаконічним та зрозумілим. По-суті, у ньому відкривається остання можливість вплинути на аудиторію своєю промовою, змінити її певну точку зору, тому при

написанні висновку слід обдумати кожне слово аби не зіпсувати загального враження [7, с. 37-38].

Отож, підсумувавши усе вищевикладене, ми робимо наступні висновки.

Марк Туллій Цицерон – це геніальний оратор, який увів у риторику нові техніки та запропонував ораторам унікальну структуру та алгоритм створення судової промови.

Митець по-особливому відчував промову, він створював кожну із них, немов би живий організм.

Оратор змішував риторичні стилі, немов би художник фарби на палітрі, проте це не створювало хаос, а навпаки підкреслювало особливий підхід Цицерона до красномовства.

У своїх найвідоміших книгах: «Оратор», «Брут» та «Про оратора» митець зобразив глибину риторичного мистецтва та створив «формулу успіху» оратора.

Він вважав, що ефективна промова повинна мати наступні елементи: вступ, виклад основного матеріалу та висновки – вони повинні доповнювати один одного.

Під час написання ефективної промови, оратор-початківець повинен звертатися до класиків риторики – римських та грецьких ораторів, котрі зуміли осягнути глибину мистецтва.

Список використаних джерел

1. Погончук Н.В. Риторика Цицерона. Київ. 2017. URL: https://pidru4niki.com/18060203/ritorika/ritorika_tsitserona)
2. Токарева Т. Риторика античності та її вплив на становлення стилістики. *Наукові записи. Серія: філологічні науки*. Випуск 130. С. 191-196. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099784.pdf>
3. Чорнобай О. Феномен Цицерона: теорія і практика риторичної аргументації. 2017. С. 47-154. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13164/25.pdf>
4. Риторика Цицерона. Офіційний веб-сайт Київської міської бібліотеки. URL: https://lib.misto.kiev.ua/UKR/VPRAVA/VSESVITNYA_ISTORIA/ritorika_cicerona.dhtml
5. Марк Туллій Цицерон. Трактаты об ораторском искусстве. URL: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1423777001>
6. Афанасьєва Л.І. Основи красномовства. Кіровоград. 2018. 108 с.
7. Ухач В.З. Судова риторика (опорні конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2010. 104 с.